

Клімашевська І.В. Застава як альтернативний запобіжний захід

Останнім часом в засобах масової інформації дедалі частіше піддаються критиці, а, інколи, висловлюються обурення з приводу прийнятих слідчими суддями рішень, у яких поряд з запобіжним заходом у виді тримання під вартою підозрюваному визначається розмір застави, після внесення якого особа звільняється з-під варти.

У зв'язку з цим слід звернути увагу на вимоги ч. 3 ст.183 КПК [1], яка зобов'язує слідчого суддю під час застосування до особи запобіжного заходу у виді тримання під вартою визначати розмір застави. І лише щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування; злочинів, які спричинили загибель людини; або якщо у цьому провадженні вже обирався запобіжний захід у вигляді застави, проте був порушений особою – слідчому судді згідно ч.4 ст.183 КПК України надається право, застосовуючи запобіжний захід у виді тримання під вартою, не визначати розмір застави.

При цьому, слідчий суддя зобов'язаний обґрунтувати у рішенні незастосування застави.

Таким чином, визначення розміру застави як альтернативного запобіжного заходу у разі застосування тримання під вартою – є обов'язком слідчого судді, за винятком випадків, передбачених ч.4 ст.183 КПК України.

Слід зазначити і про те, що жоден із визначених КПК запобіжних заходів (тримання під вартою, домашній арешт, застава, особиста порука чи особисте зобов'язання) не є санкцією чи покаранням за скоєну дію. Такі заходи є попереджувальними, і їх метою є забезпечення виконання підозрюваним покладених на нього процесуальних обов'язків в разі, якщо є побоювання здійснення підозрюваним будь-яких дій, що заважають встановленню істини чи виявленню винних осіб у кримінальному провадженні. Крім того, варто зазначити і про те, що на відміну від Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. (взяття під варту) за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. такий запобіжний захід, як тримання під вартою, є винятковим запобіжним заходом. І законодавець встановив обов'язок визначати заставу як альтернативу такому суворому заходу.

На думку фахівців в галузі права та з огляду на практику Європейського суду з прав людини вказана норма є прогресивною і таким звільненням з-під варти під заставу законодавець вирішив одразу кілька задач. Це, по-перше, звільнення держави від тягаря витрат на утримання підозрюваних у слідчих ізоляторах, їх лікування, перевезення та інші витрати. По-друге,

розвантаження переповнених слідчих ізоляторів. По-третє, запобіжний захід - застава – має позитивні економічні критерії, оскільки гроші, які надходять на відповідні розрахункові рахунки, впливають в загальну грошову масу і починають приносити дохід державі, а в разі порушення процесуальної поведінки - вся внесена сума залишається в державі [4].

Крім того, на думку європейських експертів, саме у таких положеннях і проявляється гуманність та демократичність КПК 2012 року. Адже можливість внести заставу і виконувати обов'язки, які будуть визначені слідчим суддею в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді застави, більш позитивно сприймаються, ніж перебування у місцях попереднього ув'язнення [2, 471].

Таким чином, застава як альтернативний запобіжний захід є позитивною новацією КПК України 2012 року.

Також слід звернути увагу і на те, що чинним КПК України встановлено межі розміру застави, які є визначальними для слідчого судді під час розгляду цього питання. Так, щодо особи, підозрюваної у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, слідчий суддя може визначити розмір застави від одного до двадцяти розмірів мінімальної заробітної плати; у вчиненні тяжкого злочину, - від двадцяти до вісімдесяти розмірів мінімальної заробітної плати; у вчиненні особливо тяжкого злочину, - від вісімдесяти до трьохсот розмірів мінімальної заробітної плати [1].

Таким чином, розмір застави залежно від тяжкості вчиненого підозрюваним злочину становить на сьогоднішній день: від 3200 грн. до 64000 грн. для осіб, підозрюваних у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, від 64000 грн. до 256000 грн. – для осіб, які підозрюються у вчиненні тяжких злочинів та від 256000 грн. до 960000 грн. для осіб, які підозрюються у вчиненні особливо тяжких злочинів [3].

Разом з цим, слід зазначити і про те, що ч. 5 ст.182 КПК України надає можливість слідчому судді призначити заставу у розмірі, який перевищує вісімдесят чи триста розмірів мінімальної заробітної плати відповідно, але зробити він має можливість це тільки у виключних випадках, а саме: якщо суддею буде встановлено, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою, що підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, покладених на неї обов'язків[1].

Тобто, вищевикладені норми КПК України, вказують на конкретні обов'язки слідчого судді щодо обрання застави як альтернативного заходу забезпечення кримінального провадження та необхідність визначати розмір застави в межах, що передбачений законом.

При цьому, забезпечуючи режим законності при провадженні в кримінальній справі, виконуючи встановлені КПК України обов'язки, слідчий суддя здійснює судовий контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина на стадії досудового розслідування, тобто, виконує завдання кримінального провадження та відведену йому чинним КПК України роль.

Використана література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> - Назва зі сторінки Інтернету.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т., Т.1/ О.М.Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за аг.ред.В.Я.Тация, В.П.Пшонки, А.В.Портнова. – Х.: Право,2012, - 768с.
3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 № 1801-VIII [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> - Назва зі сторінки Інтернету.
4. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» від 04.04.2013 № 511-550/0/4-13 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13> - Назва зі сторінки Інтернету.